

ІСТОРІЯ

УДК 94(477.8)«1928/1930»: [328.55:929(477) Кузик]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-1-1>

Володимир БАКАЛА,
orcid.org/0009-0003-8766-3818
аспірант кафедри всесвітньої історії
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника,
(Івано-Франківськ) volodjabakala@gmail.com

ПАРЛАМЕНТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СТЕПАНА КУЗИКА У 1928–1930-Х РР.

У статті проаналізовано парламентську діяльність відомого громадського діяча, політика Степана Кузика у польському сеймі у 1928–1930 рр. Передусім, схарактеризовано передвиборчу кампанію С. Кузика у контексті виборчої стратегії та тактики Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) – провідної національної партії Західної України в 55 Золочівській виборчій окрузі, до якої увійшли 10 повітів краю (Бережани, Бібрка, Броди, Зборів, Золочів, Жидачів, Кам'янка Струмилова, Перемишляни, Радехів, Рогатин). Відзначено гостру політичну боротьбу в Рогатинському повіті, де проводив передвиборчу кампанію С. Кузик, між представниками українських партій – УНДО, Українською соціалістично-радикальною партією (УСРП) та Українською партією праці (УПП).

З'ясовано, що вибори 1928 р. до польського парламенту проходили за пропорційною системою, а мешканці Рогатинщини на вічах, здебільшого, підтримували передвиборчу програму УНДО, кандидатів в послі виборчого списку № 18 (Блок національних меншин, куди увійшло УНДО). Проаналізовано результати виборів у названій виборчій окрузі, а також схарактеризовано діяльність С. Кузика в сеймовій комісії з питань промисловості та торгівлі, підготовці законопроектів Українського сеймового клубу, інтерпеляцій з найзлюбоденніших проблем українців у міжвоєнній Польщі.

Виокремлено одну з головних промов С. Кузика на пленарному засіданні сейму 8 лютого 1930 р. при обговоренні бюджету Міністерства внутрішніх справ на 1930 р., в якій посол розкритикував національну політику польського уряду, зазначив усі зловживання польської влади в реалізації регіональної політики. Підкреслено, що посол постійно підтримував зв'язок з виборцями, використовуючи різні формати комунікації: звітні посольські віча, наради радних повіту, Шевченківські свята, кооперативні заходи у Рогатинському повіті. Зазначено, що у своїй першій парламентській каденції посол завжди виступав захисником національних інтересів українців в умовах польського владного режиму.

Ключові слова: Степан Кузик, польський сейм, Західна Україна, Друга Річпосполита, Українська парламентська репрезентація, УНДО, політична партія, парламентські вибори.

Volodymyr BAKALA,
orcid.org/0009-0003-8766-3818
Postgraduate Student at the Department of World History
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
(Ivano-Frankivsk) volodjabakala@gmail.com

PARLIAMENTARY ACTIVITY OF STEPAN KUZYK IN THE LATE 1920S–1930S

The article analyzes the parliamentary activity of the well-known public figure and politician Stepan Kuzyk in the Polish Sejm in 1928–1930. Particular attention is paid to Kuzyk electoral campaign within the framework of the electoral strategy and tactics of the Ukrainian National Democratic Alliance (UNDO), the leading national party of Western Ukraine, in the 55th Zolochiv electoral district, which included ten counties of the region (Berezhany, Bibrka, Brody, Zboriv, Zolochiv, Zhydachiv, Kamianka-Strumylowa, Peremyshliany, Radekhyv, and Rohatyn). The article highlights the intense political competition in Rohatyn County, where Stepan Kuzyk conducted his campaign, among representatives of Ukrainian political parties, namely UNDO, the Ukrainian Socialist-Radical Party (USRP), and the Ukrainian Party of Labor (UPP).

It is established that the 1928 elections to the Polish parliament were held under a proportional electoral system, and that the inhabitants of the Rohatyn region, at public assemblies, largely supported UNDO's electoral program and the candidates of electoral list No. 18 (the Bloc of National Minorities, which included UNDO). The results of the elections in the specified electoral district are analyzed, as well as Stepan Kuzyk activity in the Sejm Commission on Industry and Trade, his participation in drafting legislative initiatives of the Ukrainian Sejm Club, and his interpellations addressing the most pressing issues faced by Ukrainians in interwar Poland.

Special attention is devoted to one of Stepan Kuzyk key speeches delivered at the plenary session of the Sejm on February 8, 1930, during the discussion of the budget of the Ministry of the Interior for 1930, in which the deputy sharply criticized the national policy of the Polish government and pointed out numerous abuses of power in the implementation of regional policy. It is emphasized that Kuzyk consistently maintained close contact with his electorate, employing various forms of communication, including parliamentary report meetings, assemblies of county councilors, Shevchenko commemorative events, and cooperative activities in Rohatyn County. It is noted that during his first parliamentary term, the deputy consistently acted as a defender of the national interests of Ukrainians under the conditions of the Polish political regime.

Key words: Stepan Kuzyk, Polish Sejm, Western Ukraine, Second Polish Republic, Ukrainian Parliamentary Representation, UNDO, political party, parliamentary elections.

Постановка проблеми. Українське суспільно-політичне життя Західної України, зокрема Рогатинщини, в першій половині ХХ ст. не можливо аналізувати без діяльності відомого громадського діяча, політика і парламентаря – Степана Кузика. З його ім'ям найтісніше пов'язана діяльність Української парламентської репрезентації (УПР) у польському парламенті, політична історія Західної України у 1920–1930-х рр., зокрема Рогатинщини, – як провідного діяча УНДО, одного з лідерів українського кооперативного руху в краї. «Парламентська трибуна» слугувала для С. Кузика інструментом публічного озвучення проблем селянства, економічної дискримінації та освітніх обмежень українців, а його діяльність у цій сфері виходила за межі вузько партійних інтересів та мала загальнонаціональний характер, навіть незважаючи на обмежені можливості та ефективність парламентських методів боротьби.

Історіографія проблеми. Громадсько-політична діяльність, зокрема – парламентська праця С. Кузика, в українській історіографії ще не стала предметом спеціального дослідження. У наукових працях О. Зайцева (Зайцев, 1993), М. Кугутяка (Кугутяк, 2002), І. Соляра (Соляр, 1995), Р. Томчика (Tomczyk, 2006) та ін. постать С. Кузика розглядається фрагментарно, без цілісного аналізу його парламентської діяльності та політичних пріоритетів. Здебільшого, науковці обмежуються виключно фрагментарними згадками про його приналежність до УНДО або ж УПР. Недостатньо висвітленими залишаються й питання передвиборчої кампанії С. Кузика 1928 року, специфіки його взаємодії з виборцями та ролі регіонального чинника у формуванні його політичної позиції. У сучасній українській та зарубіжній історіографії відсутній також системний аналіз його участі в роботі сеймової комісії та законодавчі ініціативи, практично не простежено еволюцію його поглядів під впливом змін внутрішньополітичної ситуації у Другій Речіпосполитій. Джерельною базою даного дослідження є неопубліковані документи, що знаходяться у Центральному державному історичному архіві України у м. Львові (резольуції

з'їздів, засідань керівних органів партії, інформаційні звіти і донесення польських інституцій влади про політичне життя), стенографічні протоколи засідань сейму, а також матеріали тогочасної періодики.

Метою статті є всебічний і комплексний аналіз парламентської діяльності С. Кузика у польському сеймі упродовж 1928–1930-х років з урахуванням суспільно-політичних умов міжвоєнної Польщі та специфіки українського національного руху в Західній Україні.

Виклад матеріалу. Початок виборчої кампанії до польського парламенту 1927–1928 рр. став важливим етапом у політичній біографії Степана Кузика, ознаменувавши його перехід від переважно громадсько-організаційної діяльності до активної участі в загальнодержавному політичному процесі. 5 грудня 1927 р. Президент Польщі Ігнаци Мосціцький видав розпорядження про нові вибори до польського сейму 4 березня 1928 р., а до сенату – 11 березня 1928 р. Рогатинський повіт був визначений до 55-ої Золочівської виборчої округи, яка охоплювала ще дев'ять повітів (Бережани, Бібрка, Броди, Зборів, Золочів, Жидачів, Кам'янка Струмилова, Перемишляни, Радехів). Включення Рогатинщини до цієї виборчої округи зумовлювало складну конфігурацію передвиборчої боротьби, адже округ характеризувався значною етнополітичною строкатістю та активністю різних політичних сил. У таких умовах українські партії змушені були розробляти скоординовану виборчу стратегію з метою максимально ефективно мобілізації електорату. Для С. Кузика участь у кампанії означала необхідність поєднання загальнопартійних завдань УНДО з локальними інтересами виборців Рогатинського повіту.

Передвиборна тактика і стратегія УНДО обговорювалася на засіданні Народного комітету у Львові 8 грудня 1927 р. за участю 197 учасників. Тактика УНДО в повітах краю моделювалася відповідно до особливостей регіону. На організаційні здібності С. Кузика (член Наглядової ради товариства «Народна Торговля», радний м. Рогатина, голова Рогатинського повітового комітету УНДО,

кандидат в адвокати) провід партії покладав значні надії у Рогатинському повіті, де мав незаперечний авторитет серед українців.

17 грудня 1927 р. ЦК УНДО у зверненні «Український народ!» підкреслив: «Через західно-українські землі в останніх роках перекотилося море горя і кривди, на всіх царинах національного життя завдано нам тяжкі удари. Все ж ми не зломані! Без нічиєї помочі, власними силами і власними засобами боролися ми з ворожим наступом, відбивали удари, творили на руїнах нове життя. В найтяжчих умовах, які тільки знає історія, зуміли ми встоятись, сильні вірою в непропащу силу крови, пролитої за проміннясйну мету нації, сильні в рою в її велике Завтра. З такою провідною думкою підходить Українське Національно-Демократичне Об'єднання до виборчого акту. На нашу поставу під час виборів зверне увагу широкий світ. Єдністю і масовою участю у виборах докаже український народ свою політичну зрілість і незламну волю» (Український Народ, 1927: 1).

Згодом, 11 січня 1928 р. у Рогатині відбулася велика передвиборча нарада, в якій взяли участь делегати від 47 громад повіту. Наряду відкрив адвокат С. Гладкий, а головну промову про становище українського народу в Польщі виголосив В. Целевич. Крім нього, виступили М. Ліщак, о. Григорій Скасків. «Всі бесідники нап'ятували киринну роботу радикалів, які розбивають одноцілий український фронт», – писав кореспондент «Діла» (Дописи, 1928, 18 січня: 3).

Учасники передвиборчої наради одноголосно схвалили кандидатуру адвоката С. Кузика кандидатом у послы польського сейму (Дописи, 18 січня: 3.). Через декілька днів розпочалася активна вічева кампанія: 22 січня відбулося передвиборче віче у с. Мартинів (про передвиборчу ситуацію у краї доповідали С. Кузик та студент І Яськів; 23 січня – віче у с. Потік за участю біля 200 осіб (віче відкрив о. Денис Телішук, а завдання національно-державницьких сил західної України охарактеризував директор Союзу українських кооперативів І. Поритко); 24 січня 1928 р. – віче у с. Залужжя поблизу Рогатина (віче відкрив о. Степан Городецький, з доповідями виступали делегат ЦК УНДО – І. Вигнівська та І. Поритко) (На виборчому фронті, 1928, 1 лютого: 3). Згодом, за подібним сценарієм відбувалися віча у таких селах, як Букачівці, Скоморохи Нові, Лучинці, Липиці Горішні, Гербутов, Дитятин, Зеленів Великий та ін. (На виборчому фронті, 1928, 1 лютого: 3).

На вічах за участю С. Кузика було представлено програмні засади УНДО, окреслено основні напрями виборчої кампанії в Рогатинському

повіті. Під час проведення масових політичних заходів неодноразово виступав С. Кузик, який наголошував на необхідності консолідації українського електорату перед викликами політичних конкурентів, передусім УСРП, акцентував увагу на необхідності рішучого захисту прав українського селянства, розвитку кооперативного руху та збереження національно-культурних прав українців. Обговорення кандидатури С. Кузика супроводжувалося схвальними відгуками місцевих громадських діячів і представників кооперативних організацій.

Все ж потрібно констатувати, що виборча кампанія 1927–1928 рр. у Рогатинському повіті була напруженою зважаючи на загострення взаємин повітових осередків УНДО, УСРП та УПП, які боролися за голоси українських виборців. Яскравий приклад – віче у с. Бурштин 17 січня 1928 р., скликане місцевими прихильниками УПП, де після виступу представників УПП та УСРП, С. Кузика не було дозволено виголосити промову. «Коли ж до голосу зголосилися ундівські агітатори Кузик, Поритко, Ліщик, Сліпенький, Мельник, о. Щербанюк, то вічевики закричали: «проч з Ундом, з народніми зрадниками, з хлібодами» і не дозволили прийти до слова нікому з ундівських промовців. З вічевої суматохи скористав представник староства і розв'язав віче», – писало з цього приводу «Діло» (Рогатинщина, 1928: 2).

Аналізуючи тогочасну передвиборчу кампанію у повітах краю, І. Кедрин констатував: «Вся виборча кампанія на українських землях під Польщею проходить під знаком генерального бою між 18 листою УНДО... і одинокою, листою польського проурядового блоку. В тій боротьбі одинки проти 18 відіграють наші ліві домінуючу ролю. До таких прикрих і просто незрозумілих для всякого думаючого реального політика парадоксів довела наших лівих політиків партійна засліпленість і партійний егоцентризм. Вони стали зряддям виборчої боротьби польських чинників проти УНДО» (Кедрин, 1928: 1). Водночас зазначимо, що українські партії боролися не стільки проти основного суперника – польського «санайного» блоку, – як обмінювалися взаємними звинуваченнями, оскільки кожна із них претендувала на виключне право представляти інтереси українського народу.

Вибори 1928 р. стали своєрідним індикатором на зрілість для УНДО та готовність до гострої політичної боротьби. Виборча кампанія 1927–1928 рр. мала особливе значення для українських земель під владою Польщі. З цього приводу часопис «Діло» писав: «Біжучі вибори до польських

законодатних установ мають потрійне завдання: 1) засвідчити характер українських земель під Польщею; 2) виявити перед цілим світом: чия ця земля, хто творить на ній величезну більшість і хто повинен бути господарем тієї землі; здобути повновправну, ніким незаперечувану, безсумнівну презентацію українського народу; 3) здобути вільну трибуну для оборони природних й основних прав української нації. Оце є три головні завдання українських виборців на теперішніх виборах, що є своєрідним всенародним плебісцитом... на західноукраїнських землях від останніх виборів 1911 р. до австрійського парламенту» (Останній апель, 1928: 1).

У результаті виборів до сейму у 55 виборчій окрузі переміг виборчий список № 18 (Блок національних меншин), який набрав 99 842 голоси, що дозволило здобути чотири мандати (В. Целевич, О. Вислоцький, о. Володимир Пелліх, С. Кузик). Друге місце (76 434 голоси) в цій окрузі отримав виборчий список № 1 (Безпартійний блок співпраці з урядом), що дозволило здобути три мандати (В. Войтовіч, К. Дзедушицький, К. Мочинський). Третє місце здобув (27 716 голосів) виборчий список № 26 (Українська партія праці), що дозволило здобути один мандат (М. Західний). До сейму також увійшов представник виборчого списку № 17 (23 812 голосів) – К. Ейзенштейн (Rzeressy, 1928: 116–117). Якщо проаналізувати виборчу статистику у розрізі повітів, то в Рогатинському – переміг виборчий список №1 (Безпартійний блок співпраці з урядом), який отримав 10 400 голосів; друге місце здобув виборчий список № 18 (Блок національних меншин), який отримав 9 292 голоси. (Rzeressy, 1928: 116–117). С. Кузик увійшов до сеймової комісії з питань промисловості та торгівлі (З парламентарної арени, 1928, 27 квітня: 3).

Після початку роботи польського парламенту, 29 березня 1928 р. Д. Левицький виголосив програмну декларацію Українського клубу в сеймі. Він заявив, що хоча боротьба за самостійну українську державу завершилася поразкою, «найвищим, святим і непорушним ідеалом нашим є незалежна, соборна Українська національна держава на всіх українських землях. Тому всі міжнародні акти, якими споконвічні українські землі: Східну Галичину разом з Лемківщиною, Холмщину, Волинь, Підляшшя і Полісся передано Польщі, а саме: трактат укладений в Ризи 18 березня 1921 р. і рішення Ради послів у Парижі 14 березня 1923 р. як акти, які насилують право українського народу на самовизначення, вважаємо де-юре неправосильними. А вступаючи до польських Законодавчих палат, будемо цим шляхом йти до здійснення

найвищого права української нації» (Правно-державна заява, 1928: 1–2).

У польському парламенті діяльність українських послів і сенаторів спрямовувалася на вирішення злободенних повсякденних для українців проблем: освіти, економіки, культури, захисту громадянських прав. З цього приводу газета «Діло» повідомляла 26 квітня 1928 р., що С. Кузик підготував інтерпеляції: 1) щодо порушень під час виборчої кампанії у с. Кочелиці; 2) стосовно незаконного використання ставу в Задвір'ї (Рогатинський повіт). Також, спільно з іншими депутатами посол подав такі законопроекти: 1) про надання термінової допомоги для покращення стану озимих посівів у дрібних селянських господарствах; 2) «в справі законного устійнення правної самостійності» християнської громади в Бориславі, 3) про припинення кримінально-судових переслідувань декількох послів (Останні вісти, 1928: 2–3).

Важливе місце в діяльності С. Кузика займала позапарламентська діяльність, де посол звітував про свою роботу зокрема та УПР – загалом. Зокрема, 13 травня 1928 р. відбувся «величавий» шевченківський концерт» у с. Пуків Рогатинського повіту. «На концерт прибув посол С. Кузик, проти якого на стацію виїхала, бандерія місцевого «Лугу», зложена з 80 луговиків на конях. В селі перед читальняним будинком привітав посла і ін. гостей з Рогатина хлібом і сіллом місцевий начальник громади Степан Бандура» (Дописи, 1928, 22 червня: 4). Українська преса писала, що для учасників Шевченківського свята «виголосив посол С. Кузик святочну промову, а після нього промовляв також професор української гімназії в Рогатині Каменецький» (Дописи, 1928, 22 червня: 4).

8 червня 1928 р. відбулося звітне віче у с. Бовшева Рогатинського повіту, участь у якому взяли бл. 2 000 громадян із сіл Бовшева, Кінашева, Гановець і Демянова та ін. Віче відкрив С. Стефанишин, який привітав посла С. Кузика, після чого головою віча було обрано І. Цимбалістого. Посол С. Кузик розповів про діяльність Українського сеймового клубу та «начеркнув усі його заходи в справі поліпшення селянської долі» (Дописи, 1928, 22 червня: 4). Після звіту посла та дискусії, присутні ухвалили низку резолюцій та схвалили тактику УПР (Дописи, 1928, 22 червня: 4).

Через декілька тижнів – 24 червня 1928 р. С. Кузик та К. Троян взяли участь у вічі у Бібірці. Перший виголосив «звіт з діяльності Української Парламентарної Репрезентації», другий підготував «популярний реферат про політичне становище українців у Польщі» (Дописи, 1928, 10 липня: 4). Учасники заходу (бл. 2 000 місце-

вих мешканців) «прислухувалися виголошуваним рефератам і грімкими оплесками нагороджували своїх народніх представників» одногосно схвалили підсумкові резолюції, тактику українських сеймового і сенатського клубів, і висловили довіру проводу УНДО. У підсумковому документі також наголошено на неправомірності колонізації українських земель, засуджено надмірне підвищення податків (Дописи, 1928, 10 липня: 4).

22 липня 1928 р. відбулося віче у с. Липиці Горішні Рогатинського повіту. Посла С. Кузика привітав «хлібом-сіллю та коротенькою теплою промовою» В. Лахоцький. Віче відкрив заступник голови Повітового народного комітету С. Гладкий, після чого обрано президію, до якої увійшли І. Жирак (голова) та С. Кучмій (секретар). Кореспондент «Діла» зауважив, що посол «Кузик в двогодиннім цікавім рефераті подав звіт з діяльності Української Парламентарної Репрезентації, представив ті всі труднощі, серед яких приходиться їй працювати, як також представив всі заходи послів і сенаторів УНДО для знайдення шляхів до оборони прав нашого народу на полі політичнім, господарським та культурнім» (Дописи, 1928, 2 серпня: 4).

У 1929 році нові вічеві кампанії стали важливою складовою політичної діяльності С. Кузика. На цих заходах він звітував перед громадами Рогатинщини про діяльність УПР, пояснював особливості законодавчої роботи, акцентував увагу на необхідності захисту національних, економічних і культурних прав українців Польщі. Під час зборів у селах Рогатинського повіту також обговорювалися конкретні проблеми регіону, серед яких, зокрема, зловживання місцевої влади, потреби у кооперативних ініціативах. Виступи посла й надалі супроводжувалися обговореннями та обміном думками з учасниками віч, що дозволяло йому безпосередньо реагувати на проблеми виборців.

Зокрема, 28 квітня 1929 р. С. Кузик взяв участь у вічу у с. Фразі Рогатинського повіту (спільно з К. Трояном) (На організаційному фронті, 1929, 3 травня: 4.), 28 квітня – у Бурштині (На організаційному фронті, 1929, 10 травня: 5), 19 травня – Мартинові Новім (Дописи, 1929, 8 червня: 6) та ін. На нарадах в Залужжі (8 грудня) та Рогатині (16 грудня) С. Кузик визначав завдання радним-українцям при укладанні громадських бюджетів (На організаційному фронті, 1929, 18 грудня: 5; На організаційному фронті, 1929, 26 грудня: 5). Особливо конструктивною була остання нарада, де в фаховій дискусії виступили В. Кузенька з Долилян, В. Радько зі Стратина, М. Белегай з Підмихайловець, М. Тичківський з Дібринова, С. Мельник та І. Бандура з

Пукова, І. Семенів з Липиці Горішньої, М. Ліщак із Залип'я, Я. Чачунь з Данильча, С. Гладкий (радний з Рогатина) та В. Гладій із Книгинич. «Ухвалено довір'я Українській Парламентарній Репрезентації й Українському Національно-Демократичному Об'єднанню, постановлено зайнятися акцією за рідною школою і рішено не вставляти до громадських бюджетів видатків на чужі цілі, а лише на «Сільський Господар», «Рідну Школу» і «Просвіту»», – читаємо у часописі «Діло» На організаційному фронті, 1929, 26 грудня: 5).

Найяскравішими епізодами парламентської діяльності С. Кузика були його виступи на пленарних засіданнях сейму, що відзначалися критичним і детальним аналізом політики польського уряду щодо українців. Його промови вирізнялися глибоким знанням законодавчого процесу, активною аргументацією та прагненням донести позицію українського населення до центральних державних органів. Посол не обмежувався формальними доповідями, а систематично висвітлював гострі проблеми національної політики, зловживання місцевих адміністрацій та обмеження прав українців. Такі виступи стали важливим інструментом легальної політичної боротьби та формування громадської думки серед українського населення Західної України. Найрезонанснішою з них стала промова 8 лютого 1930 р., присвячена обговоренню бюджету Міністерства внутрішніх справ Польщі на 1930 рік.

Зважаючи на актуальність порушуваних у промові С. Кузика тем, «Діло» опублікувало його промову у чотирьох випусках – 19-22 лютого 1930 р. На початку промови посол підкреслив: «Основною правдою в ділянці національної політики в Польщі є факт трактування національної політики не з погляду правно-політичного, лише карно-поліційного, ба навіть поліційно-розвідного...» (Держава і громадяни, 1930, 19 лютого: 2). С. Кузик відзначав, що новітня держава повинна будувати взаємини з громадянами на законних підставах («держава повинна забезпечити громадянину користування з повноти прав». Міністерство внутрішніх справ, за його словами, формує уявлення про український рух на основі звітів воевод та старост, а не законних норм. «Очевидно, важко вимагати від поліціанта, щоби був чимсь більше, як лише поліціантом», – зазначав, зокрема, посол УНДО. С. Кузик зауважував, що така практика підриває «правне почуття громадян» та деморалізує населення: місцеві органи влади, формально дотримуючись легальності, фаворизують певні групи та карають українців за уявні порушення

(Держава і громадяни, 1930, 19 лютого: 2). Український посол навів конкретні приклади порушень, серед яких – «розпуск» товариств «Просвіта», «Луг», «Сокіл», а також штрафи й арешти за відстоювання національних ідеалів (напр.: штрафи за пофарбування стін у жовто-блакитні кольори; арешт селян за хрести на кладовищі та ін.) (Держава і громадяни, 1930, 19 лютого: 2).

С. Кузик у своїй промові порівнював політику польської влади щодо українських громадян із практикою царських урядів у Росії, наголошуючи на принципі «благонадйожності» – ключовому принципі для тих, хто бажав отримати вседозволеність. «Хто достаточо благонадйожний... той може без великого страху тут і там розминутися з писаним позитивним правом», – зауважував він. Посол підкреслив, що влада не тільки контролює виконання законів, а й упереджено карає українців за прояви національної ідентичності. Приклади, наведені одним із лідерів УНДО, включали, зокрема, вилучення обмеження самоврядування громад, а також примусове перенаправлення бюджетних коштів на польські цілі (Держава і громадяни, 1930, 20 лютого: 2).

Посол критично проаналізував репресивну політику польської влади щодо українців, спростовуючи твердження міністра Ф. Складковського. Він навів численні факти тортування політичних в'язнів, зокрема селян М. Бабія та А. Остапчука, що були підтверджені медичними актами та кримінальними донесеннями. С. Кузик підкреслив, що система безкарності дозволяє чиновникам зловживати владою і перенаправляти винних до інших повітів без відповідальності (Держава і громадяни, 1930, 21 лютого: 2).

Особливу увагу виступаючий звернув на українські могили і пам'ятники, які піддавалися нарузі та знищенню без будь-якої реакції влади. С. Кузик засудив подвійні стандарти польського уряду, де північно-західні воєводства вважалися «спокійними», а Східна Галичина «зачумленою». Він зазначав, що подібна політика ґрунтується на страху влади перед свідомістю українського населення та інтелігенції, а спроба встановлення контролю над шкільництвом і кооперативами свідчать про бажання влади сполонізувати українські громади (Держава і громадяни, 1930, 19 лютого: 2).

Висновки. Таким чином, парламентська діяльність С. Кузика у польському сеймі 1928–1930 рр. вирізнялася послідовним захистом національних, культурних та економічних прав українського населення в умовах владного режиму Другої Речі-Посполитої. Вона свідчить про високий рівень політичної свідомості української еліти та її здатність організовано протистояти репресивним заходам польської влади. Парламентська активність одного з лідерів УНДО була спрямована на поєднання легальних форм політичної боротьби з мобілізацією українського суспільства в умовах зростання авторитарних тенденцій у Другій Речі-Посполитій. У своїх промовах С. Кузик акцентував увагу на суперечностях між декларативними принципами польської влади та реальною практикою у сфері захисту соціально-економічних та культурно-освітніх прав національних меншин. Особливу увагу він приділяв захисту культурних, освітніх і кооперативних інституцій, які слугували опорною базою української національної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верига В. УНДО в Рогатинщині. *Рогатинська земля. Збірник історично-мемуарних, етнографічних і побутових матеріалів*. Т. 1. Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1989. С. 460–483.
2. Держава і громадяни. Промова посла С. Кузика на пленумі сойму при бюджеті мін.[істерства] внутр.[ішніх] справ дня 8. лютого 1930. *Діло*. 1930. 19 лютого. С. 2.
3. Держава і громадяни. Промова посла С. Кузика на пленумі сойму при бюджеті мін.[істерства] внутр.[ішніх] справ дня 8. лютого 1930. *Діло*. 1930. 20 лютого. С. 1–2.
4. Держава і громадяни. Промова посла С. Кузика на пленумі сойму при бюджеті мін.[істерства] внутр.[ішніх] справ дня 8. лютого 1930. *Діло*. 1930. 21 лютого. С. 2–3.
5. Держава і громадяни. Промова посла С. Кузика на пленумі сойму при бюджеті мін.[істерства] внутр.[ішніх] справ дня 8. лютого 1930. *Діло*. 1930. 22 лютого. С. 2.
6. Дописи. *Діло*. 1928. 22 червня. С. 4.
7. Дописи. *Діло*. 1928. 2 серпня. С. 4.
8. Дописи. *Діло*. 1928. 2 грудня. С. 5.
9. Дописи. *Діло*. 1929. 8 червня. С. 6.
10. Дописи. *Діло*. 1930. 26 червня. С. 5.
11. Дописи. *Діло*. 1930. 5 липня. С. 6.
12. З парламентарної асени. *Діло*. 1928. 27 квітня. С. 3.
13. Зайцев О. Представники українських політичних партій Західної України в Польщі (1922–1939). *Укр. істор. журн.* 1993. Вип. 1. С. 72–84.
14. Кедрин І. Вражіння і рефлексії. *Діло*. 1928. 10 лютого. С. 1.

15. Кедрин І. Наш білянс. *Діло*. 1930. 12 квітня. С. 1–2.
16. Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918–1929). Київ-Івано-Франківськ: Плай, 2002. Т. 1. С. 406–423.
17. На виборчому фронті. *Діло*. 1928. 18 січня. С. 3.
18. На виборчому фронті. *Діло*. 1928. 1 лютого. С. 3.
19. На організаційному фронті. *Діло*. 1929. 3 травня. С. 4.
20. На організаційному фронті. *Діло*. 1929. 10 травня. С. 5.
21. На організаційному фронті. *Діло*. 1929. 24 серпня. С. 4.
22. На організаційному фронті. *Діло*. 1929. 18 грудня.
23. На організаційному фронті. *Діло*. 1929. 26 грудня. С. 5.
24. Останні вісти. *Діло*. 1928. 26 квітня. С. 2–3.
25. Останній апель. *Діло*. 1928. 4 березня. С. 1.
26. Правно-державна заява Українського Клубу, виголошена на пленарному засіданні сойму 29 березня 1928 р. *Діло*. 1928. 31 березня. С. 1–2.
27. Рогатинщина. *Праця*. 1928. 29 січня. С. 2.
28. Соляр І.Я. Українське національно-демократичне об'єднання: перший період діяльності (1925–1928). Львів, 1995. 72 с.
29. Український Народе! *Діло*. 1927. 17 грудня. С. 1.
30. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (ЦДАЛ України). Ф. 344. Оп. 1. Спр. 32. Арк. 72–75.
31. III Народний Зїзд УНДО в днях 24 і 25 грудня 1828 р. Львів, 1929. 52 с.
32. Tomczyk R. Ukrainiskie Ziednoczenie Narodowo-Demokratyczne. 1925–1939. Szczecin, 2006. 294 s.
33. Rzepescy T. i K. Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej 1928–1933. Poznan. 1928. 180 s.

REFERENCES

1. Veryha, V. (1989) UNDO v Rohatynshchyni [UNDO in Rohatyn Region]. Rohatynska zemlia. Zbirnyk istorychno-memuarnykh, etnografichnykh i pobutovykh materialiv [Rohatyn Land. Collection of Historical, Memoir, Ethnographic and Everyday Materials]. Т. 1. New York; Paris; Sydney; Toronto. P. 460–483. [in Ukrainian]
2. Derzhava i hromadiany. Promova posla S. Kuzyka na plenarnomu zasidanni soimu pry byudzheti ministerstva vntrishnikh sprav 8 liutoho 1930 r. [The State and the Citizens. Speech of S. Kuzyk at the Sejm Plenary Session on the Budget of the Ministry of Internal Affairs on 8 February 1930]. Dilo. 1930. 19 lutoho. P. 2. [in Ukrainian]
3. Derzhava i hromadiany. Promova posla S. Kuzyka na plenarnomu zasidanni soimu pry byudzheti ministerstva vntrishnikh sprav 8 liutoho 1930 r. [The State and the Citizens. Speech of S. Kuzyk at the Sejm Plenary Session on the Budget of the Ministry of Internal Affairs on 8 February 1930]. Dilo. 1930. 20 lutoho. P. 1–2. [in Ukrainian]
4. Derzhava i hromadiany. Promova posla S. Kuzyka na plenarnomu zasidanni soimu pry byudzheti ministerstva vntrishnikh sprav 8 liutoho 1930 r. [The State and the Citizens. Speech of S. Kuzyk at the Sejm Plenary Session on the Budget of the Ministry of Internal Affairs on 8 February 1930]. Dilo. 1930. 21 lutoho. P. 2–3. [in Ukrainian]
5. Derzhava i hromadiany. Promova posla S. Kuzyka na plenarnomu zasidanni soimu pry byudzheti ministerstva vntrishnikh sprav 8 liutoho 1930 r. [The State and the Citizens. Speech of S. Kuzyk at the Sejm Plenary Session on the Budget of the Ministry of Internal Affairs on 8 February 1930]. Dilo. 1930. 22 lutoho. P. 2. [in Ukrainian]
6. Dopysy [Dispatches]. Dilo. 1928. 22 chervnia. P. 4. [in Ukrainian]
7. Dopysy [Dispatches]. Dilo. 1928. 2 serpnia. P. 4. [in Ukrainian]
8. Dopysy [Dispatches]. Dilo. 1928. 2 hrudnia. P. 5. [in Ukrainian]
9. Dopysy [Dispatches]. Dilo. 1929. 8 chervnia. P. 6. [in Ukrainian]
10. Dopysy [Dispatches]. Dilo. 1930. 26 chervnia. P. 5. [in Ukrainian]
11. Dopysy [Dispatches]. Dilo. 1930. 5 lypnia. P. 6. [in Ukrainian]
12. Z parlamentskoi areny [From the Parliamentary Arena]. Dilo. 1928. 27 kvitnia. P. 3. [in Ukrainian]
13. Zaitsev, O. (1993). Predstavnyky ukrainskykh politychnykh partii Zakhidnoi Ukrainy v Polshchi (1922–1939) [Representatives of Ukrainian Political Parties of Western Ukraine in Poland (1922–1939)]. Ukrainyskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian Historical Journal]. Vyp. 1. P. 72–84. [in Ukrainian]
14. Kedryn, I. Vrazhennia i refleksii [Impressions and Reflections]. Dilo. 1928. 10 liutoho. P. 1. [in Ukrainian]
15. Kedryn, I. Nash bilans [Our Balance]. Dilo. 1930. 12 kvitnia. P. 1–2. [in Ukrainian]
16. Kuhutyak, M. (2002). Istoriiia ukrainskoi natsional-demokratii (1918–1929) [History of Ukrainian National Democracy (1918–1929)]. Kyiv–Ivano-Frankivsk: Plai. Т. 1. P. 406–423. [in Ukrainian]
17. Na vyborchomu fronti [On the Electoral Front]. Dilo. 1928. 18 sichnia. P. 3. [in Ukrainian]
18. Na vyborchomu fronti [On the Electoral Front]. Dilo. 1928. 1 liutoho. P. 3. [in Ukrainian]
19. Na orhanizatsiynomu fronti [On the Organizational Front]. Dilo. 1929. 3 travnia. P. 4. [in Ukrainian]
20. Na orhanizatsiynomu fronti [On the Electoral Front]. Dilo. 1929. 10 travnia. P. 5. [in Ukrainian]
21. Na orhanizatsiynomu fronti [On the Electoral Front]. Dilo. 1929. 24 serpnia. P. 4. [in Ukrainian]
22. Na orhanizatsiynomu fronti [On the Electoral Front]. Dilo. 1929. 18 hrudnia. [in Ukrainian]
23. Na orhanizatsiynomu fronti [On the Electoral Front]. Dilo. 1929. 26 hrudnia. P. 5. [in Ukrainian]
24. Ostanni visty [Latest News]. Dilo. 1928. 26 kvitnia. P. 2–3. [in Ukrainian]
25. Ostannii apel [Last Appeal]. Dilo. 1928. 4 bereznia. P. 1. [in Ukrainian]

26. Pravovo-derzhavna zaiava Ukrainskoho Klyubu, vyholoshena na plenarnomu zasidanni soimu 29 bereznia 1928 r. [Legal-State Statement of the Ukrainian Club at the Sejm Plenary Session on 29 March 1928]. Dilo. 1928. 31 bereznia. P. 1–2. [in Ukrainian]
27. Rohatynshchyna [Rohatyn Region]. Pratsia [Work]. 1928. 29 sichnia. P. 2. [in Ukrainian]
28. Soliar, I.Ya. (1995). Ukrainске natsional-demokratyчне obiednannia: pershyi period diialnosti (1925–1928) [Ukrainian National-Democratic Union: First Period of Activity (1925–1928)]. Lviv. 72 p. [in Ukrainian]
29. Ukrainskyi Narode! [Ukrainian People!]. Dilo. 1927. 17 hrudnia. P. 1. [in Ukrainian]
30. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Lviv [Central State Historical Archive of Ukraine, Lviv]. F. 344. Op. 1. Spr. 32. Ark. 72–75. [in Ukrainian]
31. III Narodnyi Z'izd UNDO v dniakh 24 i 25 hrudnia 1928 r. [III National Congress of UNDO on 24–25 December 1928]. Lviv, 1929. 52 p. [in Ukrainian]
32. Tomczyk, R. (2006). Ukraińskie Zjednoczenie Narodowo-Demokratyczne. 1925–1939 [Ukrainian National-Democratic Union. 1925–1939]. Szczecin. 294 s. [in Polish]
33. Rzepeccy, T. i K. (1928). Sejm i Senat Rzeczypospolitej Polskiej 1928–1933 [The Sejm and Senate of the Republic of Poland 1928–1933]. Poznan. 180 s. [in Polish]

Дата першого надходження статті до видання: 15.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

